

● Recensie Peter Zantingh

Toch maar een kind gemaakt

De nieuwe roman van Peter Zantingh werpt vragen op over ouderschap in tijden van klimaatverandering. **Ingetogen en mild melancholisch** blikt een vader terug op zijn keuzes. Het oordeel laat Zantingh aan de lezer.

Door Bo van Houwelingen

Naast vlieg- en vlees-schaamte weleens last gehad van baarschaamte? Het is zo'n term die rondzingt, met name onder hoogopgeleide dertigers in de Randstad die – kennelijk met het schaamrood op de kaken – aan de voortplanting beginnen terwijl ze weten dat het krijgen van een baby extreem milieubelastend is. Met elk kind dat niet geboren wordt besparen we in het Westen 58 ton CO₂ per jaar, becijferde *de Volkskrant* ooit. Dat betekent dat als je altijd in een dikke auto rondrijdt, verre vliegvlagen maakt en elke dag biefstuk eet, je het milieu alsnog minder belast dan wanneer je als bakfietsende veganist twee kinderen op de wereld zet. Daarnaast: wat voor toekomst heeft je kind, in een wereld die alras op de ondergang afdendert?

Het is de kwestie die Peter Zantingh (1983) opwerpt in zijn vierde roman *Tussentijds*. Een vader zit met zijn peuterzoonje in de trein, op weg naar de moeder. Het is juli en de wereld wordt geteisterd door overstromingen, bosbranden en hittegolven – het doet dystopisch aan maar in feite beschrijft Zantingh de situatie zoals die nu is, met 'elke

zomer zijn eigen rampencocktail'. Wanhopig ziet de vader hoe waarschuwing na waarschuwing over het klimaat wordt genegeerd tot er geen uitweg meer is. 'Uitwijken was altijd mogelijk geweest, en dan de vlucht vooruit, richting een hagelwitte boog onbeschreven tijd. Nu niet meer. De weg hield op. De toekomst trapte op de rem en kwam nijdig achteruit gereden.'

Als hij het zo somber inziet, waarom dan toch dat zoonje gemaakt? 'Er was een zondvloed op komst en wij hadden nieuw leven het water opgeduwd.' Op zoek naar een antwoord blikt de vader terug. Op de ontmoeting met zijn vriendin, op hun liefde, de twijfels, op dat wat het hoofd zegt en dat wat het hart ingeeft. Zantingh heeft het slim aangepakt. Met een verrassende constructie zet hij trein én lezer op twee sporen. De uitkomst van de kinderkwestie blijft daardoor lang ongewis – en dus ook intrigerend. Er meer over zeggen is zonde.

Zantingh liet in eerder werk al zien heel secuur gevoel te kunnen overbrengen, zoals in *Na Mattias* (2018), over rouw na de dood van een jonge jongen. Geen bombastisch drama, maar een bescheiden exploratie van

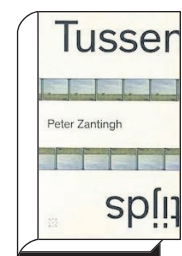
Peter Zantingh

Foto Yara Jimmink

verdriet en eenzaamheid. Ook over het vaderschap schrijft hij ingetogen en mild melancholisch. Elke ouder zal het herkennen, hoe de wereld ineens iets anders is na de geboorte van je kind. Zantingh, fijnzinnig: 'Een complete stad, tien centimeter verplaatst.' En over de weemoed die hem overvalt als hij beseft dat zijn zoonje gegroeid is, zonder dat hij dat bewust heeft ge-

merkt: 'Ik wil terug, naar hem, naar dat moment. Weg, hij is al weg. Uit de dagen geschud. Er hangt al een nieuwere versie tegen me aan. Maar dan, als het wel kon? Wat zou ik ermee doen? Ik zou het weer verkwisten, zoals die eerste keer. Laat het me opnieuw doen en ik zal weer elke seconde een seconde verliezen.'

Aan vrijwel alle zinnen van Zan-

FICTIE
Peter Zantingh
Tussentijds
★★★★★
Das Mag;
175 pagina's;
€ 20,99.

tingh zie je dat hij gewikt en gewogen heeft, zoekend naar de juiste woorden die zo precies mogelijk uitdrukken wat hij bedoelt. Het levert proza met veel zeggingskracht op; dit is geen schrijver die zomaar een eind wegzwatelt – een roman van Zantingh telt bijna nooit meer dan tweehonderd pagina's.

Anderzijds leidt dat overdenken soms tot uitdrukkingen waaruit de souplesse is verdwenen. Een kind verwekken heet dan 'iets in gang zetten met een levensverwachting die zich uitstrekt tot ver voorbij alle voorspellingen' en is 'de logische volgende stap als we ons leven bleven uitrollen langs de heteronormatieve meetlat'. Romantisch, hoor. Het scheelt dat de vader ambtenaar is, bij wie zulk formeel taalgebruik toch wel past.

Tussentijds onderzoekt een hedendaags vraagstuk maar is niet alleen een roman over klimaat, of over ouderschap. Het is ook meer dan een simpele combinatie van die twee thema's. Uiteindelijk gaat deze roman over de manier waarop mensen keuzes maken en de redenen waarom we dingen wel of niet doen. Of we ons daarover moeten schamen laat Zantingh aan de lezer.

● Jeugd Pjotr van Lenteren

Liever geen pasklare antwoorden

De Boekenweek van Jongeren is begonnen. Het bijbehorende geschenk neemt jongeren niet per se serieus.

De Boekenweek van Jongeren is begonnen. Het bijbehorende geschenk *3PAK* bevat een korte thriller van Chinouk Thijssen, zeven deels genderdiverse gedichten van Gershwin Bonevacía en een min of meer literair verhaal van Daan Heerma van Voss. De wanhoopt van leesbevorderaars kan niet beter worden samengevat: jongeren mogen meer lezen, maar wát?

Thijssen lijkt te denken dat ze vooral ongevaarlijk damesbladenproza moet schrijven. Dat doet ze hier over een paar jongeren in een Spaans hotel. En iets met een mes. Zo saai en voorspelbaar, dat het de lezer niets kan schelen of de hoofdpersonen het overleven.

Bonevacía doet het een stuk beter. Hij verdiept zich in de identiteitsverwarring die leerlingen op de middelbare school kunnen voelen. Eigentijds, met veel 'cloud' en 'cancel culture', in die ronkende spokenwordstijl: verantwoord, maar daarom niet erg verrassend.

Pjotr van Lenteren leidt u door de wereld van het jeugdboek. Rob van Scheers doet dat volgende week over thrillers, Hugo Blom praat u daarna bij over luisterboeken.

Jeugd
THRILLER
LUISTERBOEK

In *Solaro* van Heerma van Voss komen helemaal geen jongeren voor. De landerige, zich stierlijk vervelende verteller maakt als inhuurjournalist kennis met een rijk-luiszoon uit Bloemendaal. Die heeft als enige doel schaamteloos veel geld te verdienen, zodat hij Italiaanse handgemaakte schoenen, dassen en pakken kan kopen. Zonder exclusieve spullen heeft het leven volgens hem geen enkele zin.

Heerma van Voss verbaast zich over zijn vriend, die hem jarenlang eens in de zoveel tijd fêteert op kostbare reisjes naar Londen en Napels. Hij licht als bankier meer dan tachtig uur per week mensen op, gaat niet naar de begrafenis van zijn moeder en raakt tot tranen geroerd door de manier waarop een mouw aan een jas is genaaid.

De schrijver laat zich kritiekloos verwennen met dingen die hij van zijn eigen salaris niet kan betalen en peinst daarna in prachtige bevoordingen over de vraag of schoonheid een diepere betekenis heeft. Stof genoeg om in een lite-

ratuurles over na te praten. Wie dit leest, vindt hier iets van.

Laat schrijvers die desondanks denken het met jongeren over jongeren te moeten hebben, het doen zoals Lydia Rood, al jaren onze belangrijkste jongerenauteur. Veel van haar collega's geven het vanwege de concurrentie van buitenlandse series na enkele boeken op, Rood gaat stug door. Ik vraag me weleens af hoe succesvol ze zou zijn als ze onder het pseudoniem L. Red young adult zou schrijven.

Komende week verschijnt *If* (Leopold; € 17,99), over de lastige Liesbeth, die ook al figureert in *Niemand's meisje* (2017) en *Blauwtje* (2020). Het is een roman in een roman: Liesbeth wil schrijver worden en vertelt het verhaal van haar alter ego Ifigenia, die kwaad wegloupt van een feestje van haar ouders. Haar vader trakteert op whiskey, haar moeder ligt boven te herstellen van een borstverwijdering.

Op straat nemen een paar hockeyjongens haar mee naar een verlaten fabriek om een bondage-

filmpje te maken. Ze bezoekt een illegaal feest, raakt betrokken bij een levensgevaarlijk spel op de snelweg en wordt aangerand door een politieagent. Tussendoor krijgen we het verhaal te horen over haar stuklopende relatie met de onstuimige Giovanni, die maar niet reageert op haar appjes.

Seks is volgens Ifigenia niet iets waar je moeilijk over moet doen. Getuigt dat van een vrije opvoeding, zoals haar ouders denken, of van verwaarlozing? Daar kan haar publiek na lezing van deze grandioze roman zelf een antwoord op bedenken.

Zo kan het ook. Rood en Heerma van Voss schrijven zonder pasklare antwoorden over eigen obsessies op een manier die voor volwassen én bijna volwassen lezers interessant is. Ze zijn niet uit op herkenbaarheid of de lezer met eigentijdse taal naar de mond te praten. Het zou fijn zijn als dát de eerste vereiste van jongerenliteratuur was.

● Signalementen Week 37

Kort en goed (of niet)

Met deze week onder meer een heerlijk boek voor wie wil lezen over onuitstaanbare mensen.

Frans Godfroy

Passage naar Rome
IJzer;
464 pagina's;
€ 32,50.

Levendig beeld van een koninklijke reis naar Rome.

Ze had alle godsdiensten bestudeerd. Ze hadden allemaal hun voor- en nadelen maar uiteindelijk koos ze voor de katholieke kerk. Tot ongenoegen van de katholieke geestelijken die erbij waren toen ze haar keuze in een geheime bijeenkomst bekendmaakte. Maar ze zwegen. Want Christina had hun dan misschien irritant de maat genomen, ze had ook besloten katholiek te worden. De protestantse koning van Zweden, een land waar katholieke geestelijken voor hun leven moesten vrezden (vandaar ook haar geheime bezoek), werd katholiek! Ze droeg de kroon over aan haar

neef en verliet Zweden. Dat was in juni 1654. Ze wilde naar Rome, maar dat wist bijna niemand.

Het vertrek van Christina, gevolgd door haar bekering (eerst in het geheim in Brussel, daarna officieel in Innsbruck) veroorzaakte een schok in heel Europa. Het was een geweldige triomf voor de katholieke kerk, uiteraard. Maar eenmaal in Rome veroorzaakte de intelligente, eigenzinnige (en biseksuele) koningin een reeks schandalen. In **Passage naar Rome** beschrijft Frans Godfroy haar reis en alle intriges helder en minutieus. Zo geeft hij een levendig beeld van Europa halverwege de 17de eeuw.

Marcel Hulspas

Florian Illies

Liefde in tijden van haat 1929-1939
Uit het Duits vertaald door Chiara Tissen.
Atlas Contact;
367 pagina's;
€ 24,99.

Te rade bij de beau monde in het interbellum.

Liefde in tijden van haat is een heerlijk boek voor wie zich aan onuitstaanbare mensen - overwegend mannen - wenst bloot te stellen. Ze trekken in groten getale aan de lezer voorbij in deze mozaïekvertelling van de Duitse kunsthistoricus Florian Illies (1971): Bertolt Brecht, die er volgens de auteur 'een sadistisch genoege in scheidt om al zijn vrouwen tegelijkertijd te zien lijden'. Pablo Picasso, die de ene muze verleidt als de andere nog ontkleedt in zijn bed ligt. Jean-Paul Sartre, die zelf 'de levenslange vrijheid' consumeert die hij Simone de Beauvoir zegt te hebben geschonken. Thomas Mann, die zich bij voorkeur geringschattend uitlaat over iedereen die hij in zijn biotoop moet dulden - zijn eigen kinderen inclusief. Regisseur Leni Riefenstahl, voor wie een minnaar een wegwerp-artikel is. Schrijver Louis-Ferdinand Céline die, kort voor de Tweede Wereldoorlog, betoogt dat het wel meevalt met de Jodenvervolging in nazi-Duitsland. In eigen land daarentegen, meent hij door 'de Joden' te worden vervolgd.

'Het waren geen gouden tijden voor de grote liefde', schrijft Illies, doelend op de periode 1929-1939. En hij lijkt de archieven uitsluitend te hebben geraadpleegd om deze stelling te kunnen onderbouwen. Gelukkige huwelijken en rimpelloze liefdes ontbreken in Illies' boek - alsof in de schaduw van de naderende wereldoorlog niets meer wilde bloeien. Hij wekt de indruk dat de harmonieuze relatie van Claus

von Stauffenberg met Nina von Lerchenfeld de enige uitzondering was op de regel van relationeel en existentieel ongeluk.

En dat hangt weer samen met het feit dat Illies voor de documentatie van *Liefde in tijden van haat* geen dagboeken of brieven heeft geraadpleegd van gewone mensen die probeerden er het beste van te maken, maar uitsluitend te rade ging bij de beau monde van die tijd: de habitués van het Romanische Café in Berlijn, gearriveerde kunstenaars die er met elkaars geliefden vandoor gingen, Duitse schrijvers die zich na de machtsovername van Hitler vestigden in Sanary-sur-Mer. Alleen op Thomas Mann kreeg het gevoel ontheemd te zijn geen vat: 'Waar ik ben, is Duitsland.'

Sander van Walsum

Margarita Liberaki

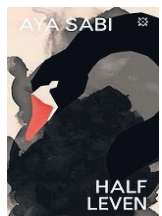
Drie zomers
Uit het Grieks vertaald door Hero Hokwerda.
Meulenhoff;
352 pagina's;
€ 24,99.

Griekse roman biedt mooi zicht op de puberteit.

De boze buitenwereld lijkt ver weg in **Drie zomers**, een zogeheten 'herontdekte' Griekse roman uit 1946. Drie zusjes groeien op in een welgesteld milieu in de buurt van Athene bij hun gescheiden moeder, hun tante en grootvader. De oudste is druk in de weer met de liefde, de middelste veinst uitsluitend belangstelling voor haar paard, de eigenzinnige jongste, tevens de verteller, fladdert overal tussendoor. En dan is er nog de Poolse grootmoeder van wie de meisjes alleen weten dat ze beeldschoon was en er op een dag vandoor ging met een musicus.

Auteur Margarita Liberaki (1919-2001), die zich later vooral zou toeleggen op scenario's, schrijft beeldend en levendig, met een scherp oog voor de schoonheid van het Griekse landschap. Ook weet ze heel goed de doorgaans onbegrepen emoties op te roepen die behoren bij de ontluikende puberteit. Helemaal vrij van bakvisromantiekjes is *Drie zomers* helaas niet. Erg Joop ter Heul is bijvoorbeeld de onmogelijke huishoudster die in het gezin rondloopt. Hetzelfde geldt voor verzuchtingen als: 'Zo ben ik nu eenmaal: ik stel me allerlei dingen voor of bedenken die in mijn eentje, en vervolgens denk ik dat het ook echt zo is.'

Elma Drayer

Aya Sabi

Half leven
Das Mag;
305 pagina's;
€ 23,99.

Aya Sabi schuwt grote woorden niet.

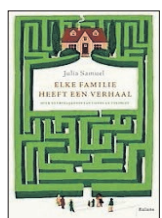
Sinds Aya Sabi in 2017 op haar 21ste debuteerde met de verhalenbundel *Verkruid land* geldt ze als veelbelovend literair talent. Nu is er de eerste roman, die de verwachtingen moet inlossen. **Half leven** is een familie-kroniek die begint bij een zwijgzaam Marokkaans meisje dat in de jaren vijftig als keukenmeid werkt. 14 is ze, maar ze heeft al een heel leven achter de rug. Belangrijkste wapenfeit: ze heeft haar man verlaten.

Verderop lezen we brieven van haar dochter die naar Nederland is geëmigreerd. Ze schrijft haar geliefde in Marokko, in de overtuiging dat ze op een dag weer herenigd zullen worden. De derde stem is voor de mondigde kleindochter, die via een aantal

essays de vrouwen in haar familie beter probeert te begrijpen.

Sabi schrijft hartstochtelijk, grote woorden schuwt ze niet: 'Ik zou mijn ziel open willen snijden zoals we doen met ingewanden op het offerfeest.' Het maakt de roman ook wat ongebalanceerd, topzwaar geladen met gevoel. De drie verschillende stemmen overtuigen niet helemaal; de schrijfster is te aanwezig in de tekst, met anachronismen als gevolg (zou een 14-jarig ongeletterd meisje uit de vorige eeuw over zichzelf beweren dat ze 'getraumatiseerd' is? Of zeggen dat ze 'niet meer weet hoe het is om je lijf te voelen, om in je hoofd te zitten?'). Wat Sabi wel mooi laat zien is dat er binnen drie generaties veel kan veranderen maar dat pijn pijn blijft, waar en wanneer je ook leeft.

Bo van Houwelingen

Julia Samuel

Elke familie heeft een verhaal
Uit het Engels vertaald door Henriette Gorthuis.
Balans;
350 pagina's;
€ 23,99.

Hoe zwijgen een familie kan vergiftigen.

Families zijn uitermate bedreven in het in stand houden en doorgeven van problemen, met erover zwijgen als favoriete techniek. De Britse psychotherapeut Julia Samuel laat in **Elke familie heeft een verhaal** aan de hand van acht families zien hoe gezinstherapie vastgelopen conflicten weer kan lostrekken. In de beschreven families lopen de problemen uiteen van een Holocaustverleden, onverwerkte scheidingen en een vader die de echte vader niet blijkt te zijn tot een sterfgeval en zelfmoord. Zo vraagt de familie van de 78-jarige Patience om hulp als de breuklijnen in de familie, ontstaan na de dood van

een 3-jarige kleindochter, vijf jaar later nog steeds onoverkomelijk lijken. En willen de volwassen dochters van Sarah na jaren van mooi weer spelen openheid over de zelfmoord van hun Italiaanse vader. Het zijn mooie verhalen met de overtuigende boodschap dat zwijgen weliswaar de makkelijke weg is, maar tegelijk een zich door de generaties heen vretend gif.

Ranne Hovius

Deze week op volkskrant.nl/lezen

De shortlist met vijf genomineerden voor de Libris Geschiedenis Prijs 2022 is deze week bekendgemaakt in radioprogramma OVT.

Genomineerd zijn:

● **Bart van der Boom**: De politiek van het klein-

ste kwaad - Een geschiedenis van de Joodse Raad voor Amsterdam, 1941-1943 (Boom)

● **Patrick Dassen**: De Weimarrepubliek - Over de kwetsbaarheid van de democratie (Van Oorschot)

● **Anne-Lot Hoek**: De strijd om Bali - Imperialisme, verzet en onafhankelijkheid 1846-1950 (De Bezige Bij)

● **Luc Panhuysen**: Het monsterschip - Maarten Tromp en de armada van 1639 (Atlas Contact)

● **René van Stipriaan**: De zwijger - Het leven van Willem van Oranje (Querido)

Via volkskrant.nl/lezen vindt u de *Volkskrant*-recensies van de genomineerden.